

7

Visserij

Auteurs

Hans Polet ¹
Els Torreele ¹
Hans Pirllet ²
Thomas Verleye ²

Lectoren

Peter Blancquaert ³
Dirk Van Guyze ³
Koen Carels ⁴
Céline Van den bosch ⁵

¹ Instituut voor Landbouw-, Visserij en Voedingsonderzoek (ILVO)

² Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)

³ Departement Landbouw en Visserij – AKKV

⁴ Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij (SALV)

⁵ Rederscentrale

In 2016 bedroeg de wereldwijde productie van visserijproducten, inclusief aquacultuur, 202,2 miljoen ton (exclusief zeezoogdieren). Zeevisserijproducten nemen 68,9% (139,4 miljoen ton) voor hun rekening, waarvan 57,7% (80,4 miljoen ton) wildvangst betreft. In tegenstelling tot Azië (44,4% wildvangst, 42,9 miljoen ton) neemt de mariene wildvangst in Europa nog steeds 84,7% (13,5 miljoen ton) van de aanvoer aan zeevisserijproducten voor zijn rekening. Zoetwatervisserijproducten, doch aanzienlijk beperkter in aanvoer (62,8 miljoen ton), kennen globaal gezien een sterkere vertegenwoordiging van aquacultuurproducten (81,6%; 51,2 miljoen ton) ([FAO Fisheries and Aquaculture Information and Statistics Service 2018](#)).

De totale aanvoer aan zeevisserijproducten (inclusief aquacultuur) vanuit de Europese Unie (EU) bedroeg in 2016 4,4% (6,1 miljoen ton) van de globale zeevisserijproductie. Spanje, het Verenigd Koninkrijk en Denemarken voorzien in bijna de helft (44,7%) van de EU-aanvoer. De mariene wildvangst van de EU bedroeg 6,4% (5,1 miljoen ton) van de globale mariene wildvangst. De Belgische aanvoer vertegenwoordigde in hetzelfde jaar 0,5% (24.583 ton) van het EU-totaal ([Devogel en Velghe 2017](#)). Het aantal Belgische vissersvaartuigen (71 vissersvaartuigen) vertegenwoordigt minder dan 0,1% van de totale Europese vloot met een tonnage en motorvermogen die respectievelijk 0,9 en 0,7% van het Europese totaal vormen ([Devogel en Velghe 2018](#), <http://ec.europa.eu/fisheries/fleet/index.cfm>).

De globale of Europese visvangst door recreatieve zeevissers is niet gekend. Het aantal individuele boothengelaars binnen Europa wordt geschat op ongeveer 9 miljoen. Samen spenderen ze 77,6 miljoen dagen op zee en wordt de totale economische activiteit gerelateerd met deze sector geschat op 10,5 miljard euro op jaarbasis, waarvan 5,1 miljard euro directe uitgaven betreffen ([Hyder et al. 2017a](#), [Hyder et al. 2017b](#)). België is een kleine speler binnen de Europese recreatieve zeevisserijcontext. Het aantal zeedagen vanaf vaartuigen wordt geschat op 9.500 op jaarbasis. De aanvoer van visserijproducten door de ganse recreatieve zeevisserijgemeenschap wordt geschat op ruim 200 ton en de directe uitgaven (aankoop materiaal, onderhoud boot, etc.) worden geraamd op 5,3 miljoen euro per jaar ([Verleye en van Winsen 2018](#)).

7.1 Beleidscontext

Het beheer van de Europese vissersvloot en het behoud van de visbestanden worden in de eerste plaats geregeld door het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) (Verordening (EU) nr. 1380/2013) zoals opgelegd in de artikelen 38 tot 44 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU). Het Europees visserijbeleid wordt ten uitvoer gebracht door het Directoraat-Generaal Maritieme Zaken en Visserij (DG MARE) van de Europese Commissie (EC) en door de EU-lidstaten (meer informatie: [overzicht Europese wetgeving met betrekking tot GVB](#)). Het GVB kadert binnen de strategie van de Europese Unie voor duurzame ontwikkeling (COM (2001) 264) en [duurzaam ontwikkelingsdoel 14](#) van de Verenigde Naties, waarbij gestreefd wordt naar een ecosysteemgerichte benadering en een duurzame exploitatie van de levende biologische rijkdommen van de zee. Bij het opstellen van het Europees beleid inzake visserij wordt beroep gedaan op bijdragen vanuit adviesraden (zie artikels 43 t.e.m. 45 en bijlage III bij GVB), alsook op inbreng vanuit een aantal nationale diensten en internationale instanties zoals het Wetenschappelijk, Technisch en Economisch Comité voor de Visserij (STECF) van de EC en de Internationale Raad voor het Onderzoek van de Zee (ICES) ([Adriansens 2009](#), [handleiding voor het GVB 2009](#)). Het Europees visserijbeleid steunt op wetenschappelijke data verzameld door EU-lidstaten op grond van het kader voor gegevensverzameling (Richtlijn 2017/1004 en Uitvoeringsbesluit (EU) nr. 2016/1251) (zie 7.5 Duurzaam gebruik).

Op nationaal niveau heeft Vlaanderen de exclusieve bevoegdheid over de zeevisserij (decreet van 28 juni 2013 betreffende het landbouw- en visserijbeleid), met uitzondering van de bemannings- en keuringsvoorwaarden voor de vaartuigen die nog steeds onder de federale bevoegdheid vallen (FOD Mobiliteit). Voor de commerciële visserij wordt het beleid uitgestippeld door het Vlaams [Departement voor Landbouw en Visserij](#) ([Schauvliege 2014](#)). Het Departement Landbouw en Visserij zorgt in de eerste plaats voor de beleidsvoorbereiding op Europees en op Vlaams niveau. Binnen dit departement heeft de [Afdeling Kennis, Kwaliteit en Visserij](#) (AKKV) een ruimere opdracht omdat ze niet alleen instaat voor formuleren van beleidsvoorstellen en het ontwerpen van regelgeving, maar ook voor de vertaling van het Europese beleid en de uitvoering van het visserijbeleid. De [Dienst Visserij](#) is een onderdeel van de afdeling AKKV en staat in voor de coördinatie, uitvoering en controle van het visserijbeleid. Dit omvat ook de wettelijke taken voor het verzamelen van economische gegevens, waaronder de aanvoerstatistieken.

De uitvoering van het Europees ondersteuningsbeleid voor investeringen en acties ten gunste van de visserij wordt onder andere geregeld via het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV, Verordening (EU) nr. 508/2014). Het Belgische [Operationele Programma \(EFMZV\) 2014-2020 "Vooruitziend en voortvarend"](#) (zie 7.5.4 **Duurzame visserijsector**) creëert hierbij een kader en een handleiding voor de besteding van de fondsen van het EFMZV. Het Vlaams Financieringsinstrument voor de Visserij- en Aquacultuursector (FIVA) zorgt voor de noodzakelijke cofinanciering (besluit van de Vlaamse regering van 5 februari 2016 en MB van 19 mei 2016).

De uitvoering van het visserijbeleid omvat eveneens de controle van de visserijactiviteiten en een luik met betrekking tot datacollectie met inbegrip van het publiceren van een deel van de verzamelde gegevens in [jaarlijkse rapporten](#).

Daarnaast wordt het beleid wetenschappelijk ondersteund door het Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek ([ILVO](#)). De Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij ([SALV](#)) adviseert de Vlaamse regering en het Vlaams parlement over landbouw en visserij in de brede zin van het woord. De adviezen, zoals vastgesteld door de belanghebbenden vertegenwoordigd in de SALV, passen in een gedragen politieke besluitvorming. Het visserij-gerelateerd advies wordt voorbereid door een vaste werkgroep: de Technische Werkgroep Visserij (TWW) van de SALV. De Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen ([Minaraad](#)) verleende eveneens advies bij een aantal visserij gerelateerde dossiers. De [Rederscentrale](#) wordt erkend als de producentenorganisatie in de sector visserijproducten en als beroepsvereniging ter vertegenwoordiging van de werkgevers. De promotiecampagnes van vis (bv. vis van het jaar, seizoensvis) van eigen bodem gebeurt in samenwerking met het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing ([VLAM](#)). De beleidscontext waarin de Belgische visserijsector opereert, wordt verder uitvoerig geschetst in [Vanderperren en Polet \(2009\)](#) (CLIMAR-project [fase 1](#) en [fase 2](#) BELSPO), het Belgische [Operationele Programma \(EFMZV\) 2014-2020](#) en [VIRA 2018](#). Een uitgebreid overzicht van de wetgeving met betrekking tot de visserij wordt gegeven in de [Juridische Codex Kustzone thema visserij](#).

De recreatieve zeevisserij is zowel onderhevig aan Europese, federale, Vlaamse en gemeentelijke regelgeving. Een overzicht van de relevante regelgeving komt uitgebreid aan bod op de website www.recreatiezeevisserij.be.

7.2 Ruimtegebruik

Het GVB is van kracht in de Belgische visserijzone (wet van 10 oktober 1978) waarvan de grenzen in België overeenkomen met de exclusief economische zone (EEZ, wet van 22 april 1999). In deze zone valt het uitoefenen van de visserijactiviteit onder de rechtsmacht van België (visserij is echter een Vlaamse bevoegdheid, zie hierboven), evenwel rekening houdend met de rechten voor buitenlandse vaartuigen die voortvloeien uit het GVB (artikel 5 en bijlage I).

In de territoriale zee (de zone vanaf de gemiddelde laagwaterlijn tot 12 nautische mijl (nm)) wordt de visserij geregeld door de nationale wetgeving (wet van 19 augustus 1891). Deze bepaalt dat vissersschepen tussen 0 en 12 nm geen motorvermogen mogen hebben boven 221 kW indien ze met een boomkor vissen en dat tussen de 0 en 3 nm enkel schepen met een brutotonnage (BT) van minder dan 70 BT toegelaten zijn (zie [7.3.2 Belgische vissersvloot](#)). Een uitbreiding van deze zone tot 4,5 nm werd opgenomen in het kader van het marien ruimtelijk plan (KB van 20 maart 2014), maar vereist goedkeuring op EU-niveau. Te wijten aan het vetorecht van elke geïmpacteerde lidstaat in de formele onderhandelingsprocedure omtrent Belgische visserijmaatregelen (cf. GVB), werd deze maatregel echter niet behouden in het finale voorstel tot visserijmaatregelen.

In de territoriale zee wordt de visserij exclusief voorbehouden aan Belgische vissers, al zijn er onder bepaalde voorwaarden eveneens Franse en Nederlandse vissers toegelaten op basis van multilaterale overeenkomsten ([Douve en Maes 2005](#), [GAUFRE-project BELSPO](#)) en Europese regelgeving. Het GVB (bijlage I) verleent Nederland immers onbeperkt toegang tot de Belgische 3-12 nm zone. Het verdrag tot herziening van het op 3 februari 1958 gesloten verdrag tot instelling van de Benelux Economische Unie (2008) geeft Nederland tevens het recht om onbeperkt te vissen in de 0-3 nm zone. Verder voorziet de Belgisch-Franse overeenkomst over de visvangst op ijle haring (gevangen tussen december en april) en sprot in de Franse en Belgische territoriale wateren (1975) onder bepaalde voorwaarden in een toelating tot het vangen van sprot en haring in de Belgische territoriale zee door Franse vissersvaartuigen (zie ook bijlage I van het GVB).

De visserijactiviteiten zijn verboden ter hoogte van de Paardenmarktsite, een stortplaats van oorlogsmunitie ([Maes et al. 2000](#), KB van 20 maart 2014) (zie thema [Militair gebruik](#)). Het MB van 4 oktober 2016 verbiedt bepaalde visserijactiviteiten rondom enkele scheepswrakken ter bescherming van het cultureel erfgoed onder water. Daarnaast stelt het KB van 11 april 2012 een verbod in voor reguliere scheepvaart (en dus de facto visserij) in een veiligheidszone van 500 m rond de windmolenparken (zie thema [Energie \(inclusief kabels en leidingen\)](#)). Het samengaan tussen de windmolenparken op zee en passieve visserij en maricultuur werd uitvoerig onderzocht in het kader van het MARIPAS-project ([Verhaeghe et al. 2011](#)) en vormde tevens een deelaspect van het [Aquavalue-project](#) en het hieropvolgend onderzoeksproject [EDULIS](#) (zie ook thema [Mariene aquacultuur](#)).

In het marien ruimtelijk plan (KB van 20 maart 2014, zie ook [Van de Velde et al. 2014](#)) worden binnen het habitatrichtlijngebied 'Vlaamse Banken' in vier zones maatregelen voorgesteld om enerzijds alternatieve, duurzame visserij te stimuleren en anderzijds het milieu beter te beschermen (zie ook thema [Natuur en milieu](#)) (figuur 1). Zoals voorgeschreven in het GVB werden deze maatregelen formeel afgestemd met de geïmpacteerde lidstaten en dienden

deze in een EU Delegated Act ([C\(2018\) 1194 final](#)) te worden omgezet. Echter, op 14 juni 2018 werd dit document door een resolutie van het Europees Parlement teruggefloten ([2018/2614\(DEA\)](#)) omdat de maatregelen als ontoereikend werden beschouwd. Sportvisserij is in het hele natuurgebied toegelaten voor zover ze de bodem niet beroert, mits enkele uitzonderingen voor de bestaande recreatieve garnaalvisserij.

In het nieuw marien ruimtelijk plan (2020), dat het ruimtegebruik in ons deel van de Noordzee plant tot 2026, worden nieuwe zones voor hernieuwbare energie afgebakend. Er wordt onderzocht of en hoe aquacultuur en passieve visserij toegelaten kunnen worden zonder de veiligheid in gedrang te brengen. In april 2018 werd het voorontwerp van het marien ruimtelijk plan 2020-2026 goedgekeurd door de ministerraad en in de zomermaanden 2018 volgde er een publieke consultatie ([MRP 2020-2026, openbare raadpleging 2018](#)).

Een gedetailleerd overzicht van de visserijactiviteiten van Belgische, Nederlandse en Britse vissersvaartuigen in het Belgisch deel van de Noordzee (BNZ), i.e. de ruimtelijke verspreiding van de vloot (VMS-data) en informatie over de doelsoorten voor de periode 2010-2012 (logboekgegevens), wordt gegeven in [Pecceu et al. \(2014\)](#). De visserij-intensiteit en de aanvoer van de doelsoorten zijn weergegeven per vlagstaat, per métier en per kwartaal voor activiteiten binnen het BNZ. Hoe dan ook is het BNZ van ondergeschikt belang voor de Belgische commerciële vissersvloot daar slechts 9% van de totale aanvoer in 2017 uit ICES regio IVc afkomstig is, waarvan het BNZ een onderdeel vormt ([Devogel en Velghe 2018](#)). De Belgische kustvissersvaartuigen alsook de Nederlandse boomkor- en pulskorvloot zijn daarentegen vrij actief in het BNZ.

De Belgische vissers zijn hoofdzakelijk actief buiten de Belgische zeegebieden, namelijk in de zuidelijke en centrale Noordzee, de Keltische Zee, het Engels Kanaal, de Ierse Zee en de Golf van Gascogne. In het kader van het GVB en door multilaterale overeenkomsten hebben Belgische vissersvaartuigen toegang gekregen tot de kustwateren van een aantal andere Europese lidstaten (zie [VIRA 2018](#)). Daarnaast beschikken Belgische vissers eveneens over beperkte quota in Noorse wateren. Een oplijsting van deze zeegebieden komt aan bod in [VIRA 2018](#).

Een kaart met de historische visgronden (1929-1999) kan teruggevonden worden op de website '[Een Eeuw Zeevisserij in België](#)' van het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ). Het historisch ruimtelijk voorkomen van verschillende West-Europese mariene vissoorten kan geraadpleegd worden via de Piscatorial Atlas van Olsen (1883), te consulteren via het portaal [HisGISKust](#).

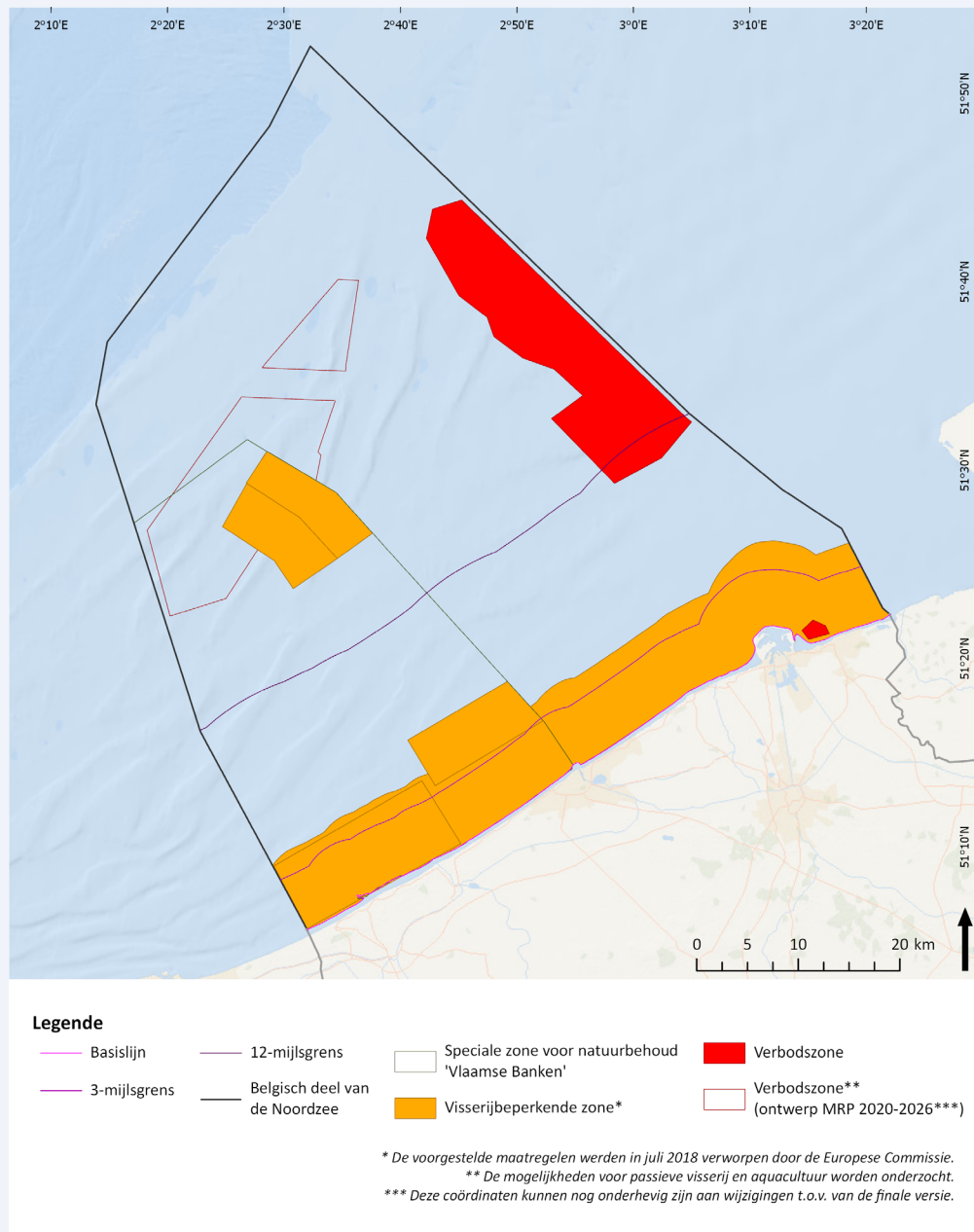
De recreatieve zeehengel- en sleepnetvisserij (boomkor, bordennet) is hoofdzakelijk actief binnen de 3 nm zone. De recreatieve zeevisserij vanaf het land (strandhengelen of hengelen vanop pieren of strandhoofden, strandvisserij met passieve netten, kruien, paardenvisserij) kent een sterke variabiliteit over de Vlaamse kuststrook op vlak van voorkeurslocaties (www.recreatievezevisserij.be).

7.3 Maatschappelijk belang

7.3.1 Tewerkstelling

De tewerkstelling binnen de visserijsector kent een daling die kadert binnen de crisis waarmee de visserijsector te kampen heeft gehad (zie 7.5 Duurzaam gebruik). In 2017 telde België nog 382 erkende zeevissers ([VIRA 2018](#)). In 2014 telde België 271 bedrijven die vis verwerkten ([Blondeel et al. 2016](#), [Verlé et al. 2016](#)). In de 68 bedrijven die zich als hoofdactiviteit richten op de visverwerking worden om en bij de 1.490 VTE's tewerkgesteld ([Verlé et al. 2016](#)). Eén van de belangrijkste uitdagingen binnen de sector is het verhogen van de aantrekkelijkheid van het zeevissersberoep en het vinden van goed opgeleide jongeren ([SALV 2015](#), [SALV 2016](#)). Er worden inspanningen geleverd om de instroom van jongeren in de sector te verbeteren door bijvoorbeeld het [Fonds voor Scheepsjongeren](#), waarin de reders van Belgische vissersvaartuigen verplicht een jaarlijks vastgelegde bijdrage dienen te storten (voor 2018: Besluit van de Vlaamse regering van 15 december 2017). Het aantal scheepsjongeren daalde in de periode 1980 tot 2017 van 222 naar 55, dit ondanks het optrekken van de maximale leeftijd in 1988 en 2001. Verder is de zeevisserij een gevaarlijk beroep met een relatief hoog aantal arbeidsongevallen (38 in 2017), ook al gelden er heel wat regels om de werkomstandigheden aan boord te verbeteren en de veiligheid te optimaliseren ([VIRA 2018](#)). *Previs* staat hierbij o.a. in voor het promoten van een preventief beleid en sensibilisering rond veiligheid en gezondheid aan boord van vissersvaartuigen.

RUIMTEGEBRUIK - VISSERIJ

Figuur 1. De afbakening van de visserijzones en de locaties die verboden zijn voor visserijactiviteiten in het BNZ (Bron: KBIN, marineatlas.be (gebaseerd op KB 20 maart 2014), [MRP 2020-2026](#), [openbare raadpleging 2018](#)).

7.3.2 Belgische vissersvloot

Op basis van het besluit van de Vlaamse regering van 16 december 2005 wordt de vissersvloot onderverdeeld in drie segmenten:

- Een Groot Vlootsegment (GVS): alle vissersvaartuigen met een motorvermogen van meer dan 221 kW en gelijk aan of minder dan 1.200 kW;
- Een Klein Vlootsegment (KVS): alle vissersvaartuigen die een motorvermogen hebben van 221 kW of minder, met uitsluiting van het Kustvisserssegment;

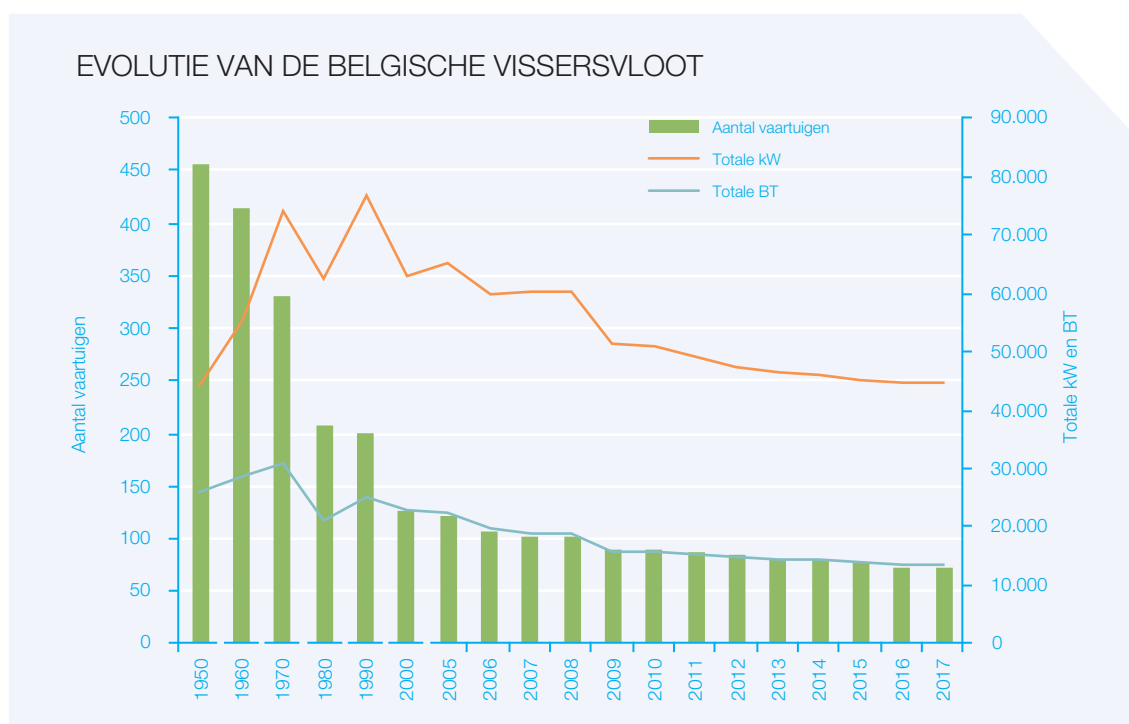
- Een Kustvissersegment: alle vissersvaartuigen die een motorvermogen hebben van 221 kW of minder, een tonnenmaat van hoogstens 70 BT en die zeereizen ondernemen van maximaal 48 uur (MB van 16 maart 2012) met een Belgische haven als begin- en eindpunt. De aansluiting bij het Kustvissersegment gebeurt op vrijwillige basis en dient goedgekeurd te worden door de Dienst Visserij.

De knelpunten die een doorstroming vanuit de recreatieve zeevisserijsector naar het commercieel segment bemoeilijken komen aan bod in [van Winsen et al. \(2016\)](#) (LIVIS, GIFS). Op basis van deze knelpunten wordt vandaag bestudeerd of de oprichting van een nieuw kleinschalig professioneel visserijsegment mogelijk en zinvol is.

De Belgische zeevisserijvloot bestond in 2017 uit 71 vaartuigen met een totaal vermogen van 45.051 kW en een bruto tonnage van 13.712 BT ([Devogel en Velghe 2018](#)). Het gerapporteerde totale vermogen wijkt af van het gerapporteerde vermogen in de Officiële lijst van de Belgische vissersvaartuigen van de FOD Mobiliteit omdat deze laatste geen rekening houdt met het bijkomend aanvullend vermogen. Tussen 1950 (457 vaartuigen) en 2000 (127 vaartuigen) was er een sterke daling van het aantal actieve vissersschepen. Het totale motorvermogen kende echter geen vergelijkbare afname en bleef relatief stabiel (figuur 2). Dit is hoofdzakelijk te wijten aan de tendens naar grotere vaartuigen binnen de boomkorvisserij ([Rijnsdorp et al. 2008](#)) die onder meer mogelijk gemaakt werd door het samenvoegen van motorvermogens ([Operationeel Programma in uitvoering van het Nationaal Strategisch Plan voor de Belgische visserijsector 2007-2013](#)). De dynamiek van de Belgische vissersvloot met wijzigende eigenaars, immatriculatienummers, aanleghavens en technologische uitrusting is doorzoekbaar in een databank op de website '[Een Eeuw Zeevisserij in België](#)' van het VLIZ en het overzichtsartikel [Lescrauwaet et al. \(2013\)](#). Recent werd een referentiewerk over de kernaspecten van het ruimere visserijbedrijf gedurende 500 jaar Vlaamse zeevisserij gepubliceerd ([Lescrauwaet et al. 2018](#)).

Een andere belangrijke uitdaging voor de Belgische visserijsector betreft het verjongen van de vloot. In 2017 bedroeg de gemiddelde leeftijd van de romp (casco) van de Belgische vissersvaartuigen 28 jaar. 77% van de vaartuigen is 20 jaar of ouder, 41% heeft zelfs de kaap van 40 jaar bereikt ([VIRA 2018](#)). Doordat een aantal vaartuigen hun motor vervangen hebben en efficiëntere motoren gingen gebruiken na de brandstofcrisis in 2008, ligt de gemiddelde leeftijd van een motor een stuk lager (15 jaar). Echter, de tendens van motorvernieuwing is nagenoeg geheel stilgevallen. De vraag naar nieuwbouwmogelijkheden (met steun) ter vervanging van bestaande schepen neemt reeds enkele jaren sterk toe ([VIRA 2018](#)), maar vanuit het GVB wordt geen steun verleend voor het bouwen van nieuwe schepen.

In de Vlaamse kusthavens werden in 2016 806 unieke vaartuigen geïdentificeerd die zichtbaar zijn uitgerust om een recreatieve zeevisserijactiviteit op zee te ondernemen. De meerderheid (88%) zijn hengelvaartuigen, 12%

Figuur 2. Evolutie van de Belgische vissersvloot, aantal vaartuigen en capaciteit (BT en kW) op 31 december van het jaar, 1950-2017 ([Devogel en Velghe 2018](#)).

sleepnetvaartuigen (bordennet (7%) en boomkor (5%)). Deze worden gekenmerkt door een sterke variabiliteit in vaarfrequentie. Het gemiddelde vermogen van de hengeltaartuigen bedraagt 118 kW (160 pk) terwijl de gemiddelde lengte 7,36 m bedraagt (zie www.recreatievezevisserij.be).

7.3.3 Aanvoer en besomming

De historische aanvoer (1929 - 1999) van vis door Belgische vissersvaartuigen per soort en per visgrond wordt bijgehouden op de website '[Een Eeuw Zeevisserij in België](#)' van het VLIZ. Deze aanvoer kende een piek na de Tweede Wereldoorlog toen meer dan 70.000 ton vis per jaar werd aangeland in de Belgische havens. Sindsdien daalde de aanvoer nagenoeg constant tot 2009 (19.175 ton), in 2017 bedroeg de aanvoer 22.142 ton ([Devogel en Velghe 2018](#)). De langdurige daling in de aanvoer tot 2009 is in belangrijke mate te verklaren door een wijziging in het vangstassortiment ([VIRA 2014](#)), maar ook de brandstofcrisis, de afname van de visbestanden, de afname van de vissersvloot, de quotabeperkingen, technologische evoluties en de beperking van de visserij-inspanning speelden een rol (zie 7.5 Duurzaam gebruik). In 2017 werd 16.728 ton verhandeld in Belgische havens en 5.414 ton in buitenlandse havens. De haven van Zeebrugge staat in voor 64,1% van de aanvoer in Belgische havens, Oostende voor 34,1% en Nieuwpoort voor 1,8%. Qua aanvoervolume vormden schol, tong, pennen, inktvissen en roggen de belangrijkste soorten in 2017 ([Devogel en Velghe 2018](#)).

De besomming of omzet is de opbrengst van de gevangen en in de openbare afslag verkochte visserijproducten (verhandelde + niet-verhandelde waarde). De totale besomming van vis door Belgische vissersvaartuigen steeg nagenoeg constant na de Tweede Wereldoorlog van ongeveer 80 miljoen euro (geïndexeerde waarde ten opzichte van basisjaar 2007) tot pieken van ongeveer 130 miljoen euro op het einde van de jaren '80 en begin de jaren '90 (website '[Een Eeuw Zeevisserij in België](#)', VLIZ). Nadien daalde de jaarlijkse omzet tot 2009 (68,367 miljoen euro). In 2017 bedroeg de omzet 88,183 miljoen euro. Tong bleef met 27,8% van de besomming de belangrijkste vissoort voor de Belgische visserij in 2017 ([Devogel en Velghe 2018](#)). De besomming van de individuele soorten wordt voor de periode tussen 1929 en 1999 bijgehouden op de website '[Een Eeuw Zeevisserij in België](#)' van het VLIZ. Voor de recente jaren kan de besomming per soort teruggevonden worden op de [website](#) van het Departement Landbouw en Visserij.

Een eerste inschatting van de totale aanvoer (i.e. gehouden vis) vanuit de recreatieve zeevisserijsector voor de periode mei 2017 tot mei 2018 bedraagt ruim 200 ton. De hengeltaartuigen nemen de helft van de vangsten voor hun rekening met als voornaamste soorten wijting, schar, kabeljauw, makreel en tong. De sleepnetvaartuigen staan in voor de aanvoer van 56,6 ton waarvan 56,3 ton garnaal. De verschillende visactiviteiten vanaf de kust staan samen in voor een totale gehouden vangst van 55 ton, met als voornaamste soorten wijting en garnaal. Niettegenstaande het verbod op commercialisering van de vangst kent de recreatieve zeevisserijsector een economisch belang in de zin van directe uitgaven (5,3 miljoen euro) en indirecte waardecreatie (bv. toerisme, jobcreatie (geen cijfers beschikbaar)) ([Verleye en van Winsen 2018](#)).

7.3.4 Handel en consumptie van visproducten

In België zijn drie visveilingen actief: Zeebrugge, Oostende en Nieuwpoort, waarbij Zeebrugge en Oostende samen ondergebracht zijn onder de '[Vlaamse Visveiling](#)'. De gemiddelde visprijs over alle soorten heen in Belgische havens, steeg na de Tweede Wereldoorlog nagenoeg onafgebroken tot een piek van 4,48 euro per kg in 2006. In 2017 bedroeg de gemiddelde visprijs in Belgische havens 4,02 euro per kg ([Devogel en Velghe 2018](#)).

Uit cijfers van *GfK Panel Services Benelux* voor VLAM blijkt dat de Belg in 2017 thuis per capita gemiddeld 8,4 kg visproducten consumeerde voor een bedrag van 106 euro. De zelfvoorzieningsgraad voor vis, week- en schaaldieren in België en Luxemburg van zowel de visserij als de aquacultuur bedroeg 14,6% in 2008 ([VLAM](#)). In 2017 liep de invoerwaarde van visproducten op tot 2 miljard euro, waarbij 62% van de ingevoerde producten afkomstig is van EU-lidstaten, met Nederland als voornaamste EU-leverancier (41%). De uitvoer klokte af op 1,1 miljard euro (97% binnen de EU), met als belangrijkste EU-afzetmarkten Frankrijk (33%), Nederland (27%) en Duitsland (15%) ([VIRA 2018](#)).

7.3.5 Vissersgemeenschappen

De sociale dimensie van de visserijsector (opleiding, tewerkstelling, welzijn, etc.) komt in detail aan bod in het [VIRA \(2018\)](#). In het kader van de SALV-analyse over de socio-economische aspecten binnen de visserijsector ([SALV 2016](#)) werd onder andere de problematiek rond de afwezigheid van lokale visserijgemeenschappen aangekaart. De invloed van het GVB op de sociale en economische aspecten van visserijgemeenschappen werd bestudeerd in een

Europese studie: ‘*Regional social and economic impacts of change in fisheries-dependent communities 2011*’ met een gevalstudie in Oostende (Delaney et al. 2010). Het *GIFS-project* onderzocht het socio-economische en culturele belang van de kustvisserij voor kustgemeenschappen. In ILVO wil de *socio-economische onderzoeksceel VISEO* kennis samenbrengen rond Techniek, Ecosysteem en Maatschappij in geïntegreerd en doelgericht sociaal-wetenschappelijk onderzoek, dat tegemoet komt aan de noden van de visserijsector en het beleid. De onderzoeksthema’s betreffen onder meer onderzoek op bedrijfs- en sectorniveau, ketenonderzoek, onderzoek naar de sector in een internationale marktomgeving en onderzoek naar de impact van beleid op de competitiviteit van de sector en de omgeving.

Complementair aan de *FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries (1995)*, publiceerde de FAO de *Voluntary Guidelines for Securing Sustainable Small-Scale Fisheries in the Context of Food Security and Poverty Eradication (2015)*. Deze richtlijnen hebben als doel bij te dragen tot de visibiliteit, erkenning en versterking van de reeds belangrijke rol van de kleinschalige visserij, het bevorderen van de internationale inspanningen inzake het bestrijden van honger en armoede, alsook het stimuleren van een verantwoorde visserij en een duurzame socio-economische ontwikkeling. Verder wordt in *Stobberup et al. (2017)* de mogelijke rol van de kleinschalige visserij in het ‘Blauwe Groei’-verhaal besproken, inclusief de potentiële impact op kustgemeenschappen inzake economische groei, werkgelegenheid en innovatie. FAO publiceerde eveneens technische richtlijnen voor een duurzaam en sociaal-verantwoord beheer van de recreatieve visserij in *FAO Technical Guidelines for Responsible Fisheries – Recreational Fisheries (2012)*.

De grootteorde van de Belgische recreatieve zeevisserijgemeenschap wordt geschat op ruim 2.000 individuen (Verleye en van Winsen 2018), waarvan 32% aangesloten blijkt te zijn bij één van de vele zeevisserijclubs. De gemiddelde leeftijd bedraagt 55 jaar, de sector bestaat voor 98% uit mannen en 70% is woonachtig in de provincie West-Vlaanderen (www.recreatievezevisserij.be). Binnen de context van de recreatieve zeevisserij zijn in Oostduinkerke 16 garnaalvisserij te paard (erkend als UNESCO-werelderfgoed) en drie kruiersverenigingen (garnaal kruien op het strand met steeknet of korre) actief, die in de eerste plaats een folkloristische waarde hebben (zie www.paardevissers.be en *provincie West-Vlaanderen 2008*, zie thema **Maritiem en kustgebonden erfgoed**).

7.4 Impact

Visserijactiviteiten hebben een effect op het (mariene) ecosysteem, maar de precieze impact is nog steeds voorwerp van discussie. Naast het doden, verplaatsen, beïnvloeden en al dan niet onttrekken van mariene organismen, zorgen bepaalde visserijtechnieken voor een zekere mate van bodemberoering (Depestele et al. 2014, Teal et al. 2014, Depestele et al. 2016). Dit zorgt ervoor dat de natuurlijke evenwichten door visserij-activiteiten wijzigen. Verder hebben ook factoren zoals het energieverbruik van de vissersschepen, dat nagenoeg uitsluitend uit fossiele brandstoffen bestaat, en de afvalproductie een invloed op het milieu (o.a. *VIRA 2014*). Een overzicht van de impact door visserijactiviteiten komt aan bod in *Polet en Depestele (2010)* en de *Strategische Milieubeoordeling (SMB) van het Nationaal Operationeel Programma voor de Belgische visserijsector 2014 - 2020*. Deze laatste SMB is vereist op basis van het KB van 18 mei 2008. Hieronder wordt in meer detail ingegaan op een aantal van de effecten.

7.4.1 Overbevissing en illegale, ongemelde en ongereguleerde visserij

Een structureel gebrek aan evenwicht tussen de vangstcapaciteit van een (meestal internationaal samengestelde) vissersvloot en het biologisch potentieel van de visbestanden die hierdoor worden geëxploiteerd, leidt tot de overbevissing van deze bestanden. De *ationale vlootrapporten* in uitvoering van artikel 22(2) van het GVB omschrijven het evenwicht tussen de vangstcapaciteit en de vangstmogelijkheden en worden ingeleverd bij het STECF. Binnen de Belgische context zal in geval van een onevenwicht het Departement voor Landbouw en Visserij een actieplan opstellen met maatregelen teneinde de balans te herstellen. Vooral wanneer de overbevissing een gereduceerde voortplantingscapaciteit tot gevolg heeft, veroorzaakt deze uiteindelijk veelal het ineenstorten van de betrokken populaties. Bovendien kan visserij veranderingen in de structuur van de gemeenschappen en het voedselweb teweeg brengen die mogelijk onomkeerbaar zijn (Pauly et al. 1998, Polet et al. 2008, *OSPAR QSR 2010*, *OSPAR IA 2017*). Quota-overzichten en aanvullende quotamaatregelen worden gepubliceerd op de *website* van de Dienst Visserij. Overschrijdingen van de Belgische quota behoren eerder tot de uitzonderingen. De rechtsgrondslag voor eventuele maatregelen in geval van het niet respecteren van de opgelegde quota wordt gevormd door Verordening (EG) nr. 1224/2009 en artikel 16 van het besluit van de Vlaamse regering van 16 december 2005.

Het effect op de mariene biologische gemeenschappen wordt in de hand gewerkt door illegale, ongemelde en ongereguleerde (IOO - IUU) visserij (*handbook on IUU Regulation 2010*, *website Dienst Visserij*, *website DG MARE*) en het teruggooien van niet-beoogde of economisch minder interessante soorten (zogenaamde bijvangst). Ook illegale praktijken zoals *high-grading*, waarbij de waarde van de vangst wordt gemaximaliseerd door kleinere individuen van een bepaalde soort terug te gooien ten voordele van grotere exemplaren (meer informatie: *Vandendriessche et*

al. 2008, *handleiding voor het GVB 2009*), dragen hiertoe bij. In *Pauly en Zeller 2016* ('*Global Atlas of Marine Fisheries*') worden visserijdata van 273 landen gerapporteerd op basis van onafhankelijke bronnen en niet voortbouwend op de rapportages van lidstaten aan de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO). In *Lescrauwaet et al. (2013)* wordt een inschatting gegeven van de ongemelde vangst en bijvangst van de Belgische zeevisserij tussen 1929 en 2010.

In 2010 introduceerde *ICES* het principe van de maximale duurzame opbrengst (MDO - MSY) als basis voor haar adviesverlening. Onder een gezonde MDO-toestand wordt verstaan dat de biomassaniveaus van de betrokken bestanden voldoende hoog en de visserijsterfte voldoende laag zijn om de maximale duurzame opbrengst blijvend te verzekeren (*VIRA 2018*). Een toetsing van de Noordzeebestanden van tong, schol en kabeljauw aan het MDO-referentiekader voor het jaar 2017 door *Nimmegeers et al. (2018)* wijst op een verhoging van de paaibiomassa voor de drie visbestanden sedert 2007 waarbij enkel kabeljauw nog met de MDO-grens speelt (*ICES 2017a, ICES 2017b, ICES 2017c*). De visserijsterfte wordt reeds 20 jaar gekenmerkt door een daling waarbij tong en kabeljauw zich nog net boven het MDO-referentieniveau bevinden en schol zich ongeveer op het MDO-niveau bevindt.

7.4.2 Impact van het vistuig

De impact van de visserijactiviteit op het ecosysteem en de biologische gemeenschappen hangt in sterke mate af van het gebruikte vistuig, het tijdstip en de plaats waar gevestigd wordt, al spelen ook factoren zoals de maaswijdte van de netten, alsook de kennis van de schipper, een belangrijke rol. Het *BENTHIS-project (2012-2017)* heeft alle kennis samengebracht rond bodemberoering. Het komt tot een grondig inzicht in de problematiek van bodemberoering en stelt ook een methode voor om bodemberoering in functie van vistuig en habitat te kwantificeren. Eén gevalstudie richtte zich op de Noordzee. De resultaten wijzen alvast op een meer genuanceerd verhaal wat bodemberoering en de geassocieerde mortaliteit van benthische organismen betreft, vooral omdat het wetenschappelijke inzicht verbeterd door het beschikbaar komen van visserij-verspreidingsgegevens op hoge resolutie (*Teal et al. 2014, Eigaard et al. 2016*). In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de impact van de door de Belgische visserij gebruikte types vistuig. Het huidige Belgisch onderzoek naar de impact van de bordensleepnetvisserij is echter beperkt, maar de techniek werd wel nader bestudeerd door enkele internationale partners binnen het *BENTHIS-project*. Enkele alternatieve visserijtechnieken worden besproken in *Polet en Van Peteghem (2010)*.

Sys et al. (2016) bestudeerde of de variaties in aanvoer door Belgische vissersvaartuigen uit de Zuidelijke Bocht van de Noordzee onderhevig waren aan competitieve interacties met de Nederlandse boomkor-/pulskorvloot. Verder wordt eveneens onderzoek verricht naar de mogelijke negatieve ecosysteemeffecten van de pulskorvisserij (*VLIZ 2014, Soetaert et al. 2015, Soetaert et al. 2016a, Soetaert et al. 2016b, Soetaert et al. 2016c, Soetaert et al. 2016d, Desender et al. 2016, Verschueren en Lenoir 2016, Desender et al. 2017a, Desender et al. 2017b, Desender 2018, Depestele et al. 2018, WGELECTRA 2018, Verschueren et al. 2018*). Een overzicht van de wetenschappelijke bevindingen is tevens te vinden op de website www.pulsefishing.eu. Deze vistechiek wordt veelvuldig door Nederlandse vaartuigen in het Belgisch deel van de Noordzee beoefend. In België gebeurt dit enkel strikt in het kader van onderzoek en is het aantal pulslicenties beperkt tot twee.

7.4.3 Impact op overige gebruikers

De ruimtelijke impact van visserijactiviteiten op andere gebruikers van de zee werd behandeld in het *GAUFRE-project (BELSPO)*. In *Maes et al. (2004) (MARE-DASM-project BELSPO)* werd een knelpuntenanalyse van de beroepsvisserij uitgevoerd. De compatibiliteit met andere gebruikers in het BNZ komt eveneens aan bod in het marien ruimtelijk plan (KB van 20 maart 2014, zie ook *Van de Velde et al. 2014*). Anderzijds oefenen andere menselijke activiteiten op het BNZ tevens een impact uit op de visserij (ruimtebeslag, wijzigingen in vispopulaties, etc.), deze effecten worden behandeld in de respectievelijke themateksten.

7.4.4 Recreatieve zeevisserij

Met uitzondering van de passieve visserij met vaste netten, is de sportvisserij in de Belgische wateren niet vergunningsplichtig. Dit maakte het lange tijd niet evident om de totale omvang van deze visserij in kaart te brengen. Het grootschalig *Belgisch monitoringsprogramma* (VLIZ, ILVO, FOD Leefmilieu), waarin samenwerking met de recreatieve zeevisserijsector centraal staat, genereert voor de eerste maal uitgebreide inzichten over de recreatieve visvangsten, de visserij-inspanning, de grootteorde en de economische impact van de sector (*Verleye en van Winsen 2018*). Een historisch kader wordt voorzien in *Lescrauwaet et al. (2013)* waarin een inschatting wordt gemaakt van de omvang van onder meer de recreatieve zeevisserij tussen 1929 en 2010.

Tabel 1. Een overzicht van de impact van de meest voorkomende types vistuig in de Belgische visserij.

Vistuig	Impact op het ecosysteem	Literatuur
Boomkorvisserij	Bodemberoering en geassocieerd effect op benthos en habitat	<i>Lindeboom en de Groot 1998, Houziaux et al. 2008 (Project BELSPO), Polet et al. 2008, Rabaut et al. 2008, Depestele et al. 2008, Polet et al. 2010, Polet en Depestele 2010, Depestele et al. 2012 (WAKO-II-project BELSPO), Van Lancker et al. 2012 (QUEST-4D-project BELSPO), Depestele et al. 2014 (WAKO-II-project BELSPO), Depestele 2015, Operationeel Programma EFMZV 2014-2020, Eigaard et al. 2016 (zie ook corrigendum), Eigaard et al. 2016, Depestele et al. 2016, Rijnsdorp et al. 2016, Depestele et al. 2018</i>
	Bijvangst en teruggooi	<i>Depestele et al. 2008, Vandendriessche et al. 2008, Polet et al. 2010, Polet en Depestele 2010, Depestele et al. 2011, Depestele et al. 2012 (WAKO-II-project BELSPO), Verschueren et al. 2012, Depestele et al. 2014, Depestele 2015, Theunynck en Verschueren 2015, Operationeel Programma EFMZV 2014-2020, Uhlmann et al. 2016, Verschueren en Lenoir 2016, van Marlen et al. 2016</i>
	De op teruggooi gebaseerde voedselketen	<i>Sotillo et al. 2012, Depestele et al. 2014 (BENTHIS), Sotillo et al. 2014, Depestele 2015, Depestele et al. 2016</i>
	Verbruik van brandstoffen en grondstoffen	<i>Depestele et al. 2007, Polet et al. 2008, Polet et al. 2010, Polet en Van Peteghem 2010, Polet en Depestele 2010, Operationeel Programma EFMZV 2014-2020</i>
	Zwerfvuil	<i>Bekaert et al. 2015 (SPEKVIS)</i>
Bordensleepnetvisserij	Bodemberoering en geassocieerd effect op benthos en habitat	<i>Buhl-Mortensen et al. 2016, Gislason et al. 2017</i>
	Sedimentresuspensie	<i>Mengual et al. 2016</i>
Warrelnetten (een type staandwantvisserij)	Bijvangst van zeevogels en zeezoogdieren	<i>Haelters en Kerckhof 2004, Depestele et al. 2006, Depestele et al. 2008, Haelters en Camphuysen 2009, Depestele et al. 2012 (WAKO-II-project BELSPO), Depestele et al. 2014 (WAKO-II-project BELSPO)</i>
	Spookvissen	<i>Depestele et al. 2006, Depestele et al. 2008, Depestele et al. 2012 (WAKO-II-project BELSPO), Depestele et al. 2014 (WAKO-II-project BELSPO)</i>
	Bijvangst en teruggooi	<i>Depestele et al. 2012 (WAKO-II-project BELSPO), Depestele et al. 2014 (WAKO-II-project BELSPO)</i>

7.5 Duurzaam gebruik

7.5.1 Gemeenschappelijk visserijbeleid (GVB)

Het GVB (Verordening (EU) nr. 1380/2013) is de regeling voor het beheer van de Europese visserij met als doel een duurzame exploitatie van de mariene rijkdommen alsook het bevorderen van jobcreatie en groei in kustgebieden (zie ook [Facts and figures on the Common Fisheries Policy 2016](#)). Dit beleid moet ervoor zorgen dat zowel de visserij als de aquacultuur ecologisch, economisch en sociaal duurzaam zijn en een bron van gezond voedsel voor de Europese burgers vormen. Hierbij wordt ingezet op een verbetering van de wetenschappelijke kennis over de toestand van de visbestanden. Een overzicht van alle Europese wetgeving gerelateerd met het GVB wordt gegeven op deze [website](#).

De EC streeft naar een langetermijnbeheer waarbij meerjarenplannen worden opgesteld die bijdragen tot de duurzame exploitatie van de betrokken visbestanden en de bescherming van de betrokken mariene ecosystemen. Het meerjarig beheersplan voor demersale visbestanden in de Noordzee (Verordening (EU) nr. 2018/973) voorziet in een verdere uitvoering van de beginselen (i.e. duurzaamheid, regionalisering) van het GVB. Deze verordening heeft als doel een duurzame visserij na te streven en tot een stabiele regeling te komen die fungeert als leidraad voor toekomstige besluiten over vangstmogelijkheden in het Noordzeegebied. Het is de bedoeling dat er ook voor de Noord- en Zuidwestelijke Wateren een meerjarig beheersplan komt. Hiervoor is momenteel door de EC een voorstel aan het Europees Parlement en de Raad overgemaakt.

Een aantal elementen die in het GVB worden opgenomen zijn onder meer de geleidelijke invoer van de aanlandingsverplichting (verbod op teruggooi), het bereiken van een maximale duurzame opbrengst (MDO - MSY) voor de visbestanden tegen 2020 en de focus op regionale besluitvorming via nieuwe adviesraden ([website DG MARE](#)). De voorziene ecologische, economische, sociale en bestuurlijke impact van deze hervorming werd onderzocht in [Agnew et al. \(2010\)](#).

Om de doelstellingen van het GVB te bereiken past de EU een aantal instandhoudingsmaatregelen toe die in vier groepen kunnen ingedeeld worden ([Adriansens 2009](#), [website DG MARE](#)):

- Europa bepaalt de totale toegestane vangsthoeveelheden (TAC) die in een bepaalde periode uit een specifiek bestand kunnen worden gevangen en vertaalt deze door naar de lidstaten onder de vorm van quota. De Vlaamse quotamaatregelen worden bijgehouden op de [website van de Dienst Visserij](#). Een overzicht van de quota en de hieraan gerelateerde benuttingsgraad wordt weergegeven op de [website van de Rederscentrale](#). De quota kunnen door de lidstaten onderling geruild worden. Tijdens de [Wereldtop voor Duurzame Ontwikkeling in Johannesburg \(2002\)](#) heeft de internationale gemeenschap zich ertoe verbonden om ten laatste in 2015, waar mogelijk, over te gaan naar een nieuw beheersysteem op basis van de MDO voor de visbestanden ([Adriansens 2009](#), [handleiding voor het GVB 2009](#)). Op dit moment wordt de MDO vooral bepaald voor de belangrijke commerciële vissoorten waarvoor degelijke data beschikbaar zijn. Voor bepaalde soorten zoals roggen kan het niveau van MDO nog niet worden berekend. [ICES](#) moet voor Europa voor alle bestanden waarvoor geen beheersplan bestaat en geen MDO-waarde voorhanden is, een kwantitatief TAC-advies geven op basis van alle beschikbare informatie. De huidige Belgische vloot is voornamelijk gericht op een typisch gemengde visserij. Om deze uitdaging het hoofd te bieden evolueert het visserijbeheer naar een 'meersoorten-beheer'. Deze problematiek wordt behandeld in de [ICES-werkgroep over gemengde visserij \(WGMIXFISH\)](#). Daarnaast wordt steeds meer gewezen op de effecten van doorgedreven selectief vissen en wordt gepleit voor een gebalanceerde visserij waarbij de vissen worden gevangen in overeenstemming met hun natuurlijk voorkomen ([Garcia et al. 2012](#));
- Er worden technische maatregelen uitgevaardigd zoals minimummaaswijdten, selectief vistuig, sluiten van visgronden, minimummaten voor de aanvoer van vis en een geleidelijke invoer van een verbod op teruggooi;
- De visserij-inspanning wordt beperkt door het aantal dagen dat vissersschepen op zee mogen vissen te limiteren. Daarnaast wordt de inspanning geheroriënteerd door bepaalde zones (tijdelijk) te sluiten voor visserijactiviteiten;
- Er worden vlootmaatregelen ingesteld waarbij voor ieder EU-land een maximumcapaciteit van de vloot wordt bepaald, in kilowatt (kW) en brutotonnenmaat (BT). De EU-lidstaten kunnen maatregelen nemen voor vlootsegmenten met overcapaciteit. In een [studie van de Europese Rekenkamer \(2011\)](#) werd de efficiëntie van de EU-maatregelen om de overcapaciteit van de vissersvloeten aan te pakken kritisch bekeken.

Het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV; Verordening (EG) nr. 508/2014) werd opgericht met als doel steun te verlenen aan de uitvoering van de operationele programma's van de lidstaten, die onder andere de hierboven aangehaalde maatregelen omvatten en invulling geven aan de EU-prioriteiten zoals vermeld in de EFMZV-Verordening (zie ook [7.5.4 Duurzame visserijsector](#)). Hierbij streeft het EFMZV naar een concurrerende, ecologisch duurzame, economisch levensvatbare en maatschappelijk verantwoorde visserij en aquacultuur ([VIRA 2014](#)). Over de looptijd 2014-2020 wordt voor België 41,746 miljoen euro gereserveerd, wat overeen komt met 0,73% van het totale EFMZV-budget (5,749 miljard euro) (zie ook [website](#)). Teneinde de implementatie van het EFMZV te optimaliseren werd een [ex post evaluatie van het Europees Visserijfonds \(2007-2013\)](#) (SWD (2017) 274) uitgevoerd met focus op de graad van gebruik van de financiële middelen en de effectiviteit en efficiëntie van het operationeel programma.

De controle op de naleving van het GVB wordt sinds 1 januari 2010 geregeld door Verordening (EG) nr. 1224/2009 en sluit aan bij Verordening (EG) nr. 1005/2008 (zie ook [Verleye et al. 2018](#)) om de IOO-visserij te voorkomen, tegen te gaan en te beëindigen (zie ook [7.4.1 Overbevissing en illegale, ongemelde en ongereguleerde visserij](#)). Hierbij kunnen onder meer de visserijactiviteiten van alle vissersvaartuigen, met uitzondering van de vaartuigen met een lengte over alles van minder dan 12 m, opgevolgd worden door middel van een satellietvolgsysteem (het zogenaamde *Vessel Monitoring System*). Daarnaast zijn alle schepen verplicht hun dagelijkse visserij-activiteiten in een elektronisch logboek te rapporteren. Hierin registreren schippers de datum, de plaats en het gebruikte vistuig en ramen ze de grootte van de vangst, per vissoort ([VIRA 2012](#), [website DG MARE](#)). Om de samenwerking en de coördinatie tussen de lidstaten inzake controle en inspectie van de visserij te organiseren, werd in 2006 het Communautair Bureau voor Visserijcontrole (CBVC) te Vigo opgericht.

7.5.2 Kaderrichtlijn Mariene Strategie

Naast het GVB, biedt de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRMS, [2008/56/EG](#)) eveneens een kader om de impact van de visserij op het mariene milieu te beperken of te vermijden. Zo worden een aantal descriptorren vastgelegd om de goede milieutoestand te definiëren (zie ook thema [Natuur en milieu](#)) die specifiek of indirect betrekking hebben op de visserij, zoals de descriptorren 1 (biodiversiteit; [Cochrane et al. 2010](#)), 3 (populaties van commercieel

geëxploiteerde soorten; [Piet et al. 2010](#)), 4 (elementen van de mariene voedselketen; [Rogers et al. 2010](#)), 6 (integriteit van de zeebodem; [Rice et al. 2010](#)), 9 (vervuilende stoffen in mariene organismen voor menselijke consumptie; [Swartenbroux et al. 2010](#)) en 10 (marien zwerfvuil; [Galgani et al. 2010](#)).

Verder worden de fysieke beschadiging van de bodem door visserijactiviteiten en de selectieve onttrekking van soorten, met inbegrip van incidentele bijvangsten, opgenomen in de lijst van belastende en beïnvloedende factoren. Daarnaast wordt de noodzaak voor een monitoringsprogramma voor de chemische verontreiniging van commerciële vissoorten beklemtoond. Binnen het kader van het [Programma van maatregelen voor de Belgische mariene wateren \(2016\)](#) wordt naast de commerciële zeevisserij eveneens aandacht besteedt aan de recreatieve zeevisserij (maatregelen 11, 24, 27 en 29D).

In 2018 werd een eerste versie van de herziening van de initiële beoordeling voor de Belgische mariene wateren ([Belgische Staat 2018, openbare raadpleging](#)) gepubliceerd waarin de specifieke milieudoelen voor de visserij worden beoordeeld. Daar waar een positieve evolutie vastgesteld wordt inzake descriptor 3 heeft de visserij in Belgische wateren nog steeds een grote negatieve impact op de benthische habitatkwaliteit ([IA2017 Condition of Benthic Habitat Communities: Subtidal Habitats of the Southern North Sea](#)) waardoor het zacht substraat als ongunstig wordt beoordeeld en de Goede Milieutoestand (GMT) niet wordt behaald.

7.5.3 Datacollectie in Europa en België

Om het GVB te onderbouwen is gedegen onderzoek en wetenschappelijke informatie onontbeerlijk. Het Europees kader dat hierin voorziet betreft het Uitvoeringsbesluit (EU) 2016/1251 tot vaststelling van een meerjarenprogramma van de Unie voor de verzameling, het beheer en het gebruik van gegevens in de visserij- en de aquacultuursector voor de periode 2017-2019. De financiering van de dataverzameling valt sedert 2014 onder het EFMZV. De advisering van het GVB op basis van de wetenschappelijke informatie gebeurt via verschillende instanties (meer informatie: [handleiding voor het GVB 2009](#)):

- De Internationale Raad voor het Onderzoek van de Zee ([ICES](#)) geeft biologische adviezen voor het EU-visserijbeheer door middel van internationale samenwerking van visserijbiologen. De conclusies van de werkgroepen binnen ICES die aan visbestand-evaluatie werken worden verwerkt in de beraadslagingen van het ICES-Adviescomité ([ACOM](#));
- Het STECF is het reguliere adviesorgaan van de EC met betrekking tot de visserij. Dit orgaan werd opgericht in 1993 (Besluit van de Commissie 93/619/EG), hernieuwd in 2005 (Besluit van de Commissie 2005/629/EG) en begin 2016 hernieuwd onder het nieuwe GVB (Besluit van de Commissie 2016/C 74/05). Het STECF bestaat uit een groep onafhankelijke wetenschappers afkomstig uit de verschillende lidstaten en heeft als doel om de EC over alle aspecten van het visserijbeleid te adviseren.

In België staat de onderzoeksgroep Visserijbiologie van het ILVO in voor het verlenen van advies betreffende de toestand en het beheer van de Belgische en de Europese visserij. Verder ondersteunt deze onderzoeksgroep het onderzoek naar visserijbiologie, bestandsevaluatiemethoden, de dynamiek van mariene ecosystemen en de mogelijke gevolgen van het visserijbeheer op de bestanden en de visserij op zich. Om deze algemene doelstellingen te realiseren, worden de onderzoeksactiviteiten vooral gericht op het verzamelen en analyseren van gegevens met betrekking tot de omvang van visbestanden en het exploitatiepatroon van de commercieel belangrijke soorten. Hieruit vloeien wetenschappelijke adviezen voort, ter ondersteuning van de ontwikkeling en de uitvoering van het GVB.

Tevens worden de economische en sociale gegevens van de visserijsector (inclusief recreatieve zeevisserij), van de visverwerkende industrie en de aquacultuur door ILVO geïnventariseerd en bestudeerd. Dit onderzoek resulteert zowel in wetenschappelijke als (socio-)economische adviezen ter ondersteuning van de ontwikkeling en de uitvoering van het GVB.

Een aantal belangrijke uitdagingen zijn: de evolutie van een *single-species* naar een *multi-species* benadering, een visserijgericht perspectief in het kader van de ecosysteembenadering, het bevorderen van de samenwerking tussen de visserijsector en wetenschappers door middel van de visserij-wetenschap-partnerschap (VWP), de Brexit, socio-economische impact van wijzigingen in het beleid, de evolutie naar een volledig ketenbeleid en de aanlandingsplicht.

Het Uitvoeringsbesluit (EU) 2016/1251 voorziet eveneens in een verplichting tot het verzamelen van biologische gegevens van de recreatieve visvangsten. Voor de Noordzee dient binnen de recreatieve context data (vangst en teruggooi) verzameld te worden voor de volgende soorten: kabeljauw, zeebaars, pollak, *elasmobranchii*, zalm en aal. Het [monitoringsprogramma](#) voor de recreatieve zeevisserij (VLIZ, ILVO, FOD Leefmilieu), zoals opgenomen in het nationaal maatregelenprogramma in het kader van de KRMS (FOD Leefmilieu), voorziet in nauwe samenwerking met de recreatieve zeevissersgemeenschap in de verzameling van de vangstgegevens (alle soorten) en een eerste economische impactanalyse ([Verleye en van Winsen 2018](#)).

7.5.4 Duurzame visserijsector

De visserij heeft diverse crisisjaren gekend waarbij de overheid getracht heeft passend te reageren met specifieke maatregelen. Er wordt gestreefd naar meer duurzaamheid in de Vlaamse visserijsector, hetgeen onder andere gelinkt is aan investeringen in een verhoogde rentabiliteit, energiebesparende technieken in de ruime zin (o.a. motor, hulpmotor, vistuig, uitrusting, etc.), alternatieve, milieuvriendelijke of meer selectieve visserijtechnieken, slooprondes om vangstvlootcapaciteit en quota in evenwicht te brengen, nadruk op andere doelsoorten, aanpassingen in aanlandingsvolumes, verbetering van de kwaliteit van de visproducten, verbeterde arbeidsomstandigheden en veiligheid van de bemanning en de ontwikkeling van een duurzame aquacultuursector in Vlaanderen (o.a. [VIRA 2012](#)). Een overzicht van de huidige problematieken binnen de visserijsector die mogelijks het 'overleven' van de sector zoals we deze nu kennen op middellange termijn kunnen compromitteren komt aan bod in [SALV \(2016\)](#).

Teneinde de rentabiliteitsproblemen van de vissersvloot het hoofd te kunnen bieden, heeft de Vlaamse overheid in 2006 een [globaal actie- en herstructureringsplan \(Task Force Visserij 2006\)](#) opgesteld, dat via structurele maatregelen een duurzame Vlaamse visserij beoogt. Meer specifiek werden de volgende herstructureringen doorgevoerd:

- Aangepast vlootbeleid: Dit plan kadert onder meer in de Europese Verordening (EG) nr. 744/2008 dat toeliet om gedurende een bepaalde periode (uiterlijk tot 31 december 2010) steun te geven voor de sloop van vissersschepen en verhoogde steun voor modernisering. Daarnaast werd de sloop van vaartuigen tijdelijk ondersteund via overheidstussenkomst (MB van 2 juni 2009, zie [7.3.2 Belgische vissersvloot](#)). Verder werd het maximale motorvermogen opgetrokken tot 1.200 kW wat meer ruimte creëerde voor de samenvoeging van motorvermogens. Ook werd een derde vlootsegment opgericht, het 'Kustvisserssegment' (zie [7.3.2 Belgische vissersvloot](#));
- Aangepast quotabeleid: Het aangepaste Vlaamse quotabeleid (in voege sinds 1 februari 2006) moet bijdragen tot een optimale en efficiënte quotabenuutting (meer informatie: [Adriansens 2009](#));
- Ondersteunend beleid: Er wordt onderzoek verricht naar alternatieve visserijtechnieken om de overblijvende vaartuigen om te vormen tot een duurzame vloot.

In het streven naar een duurzame visserijsector dient elke lidstaat in het kader van het EFMZV een [Operationeel Programma \(EFMZV\) 2014-2020](#) (zie ook [Departement Landbouw en Visserij 2016](#)) en een [Strategische Milieubeoordeling van het Nationaal Operationeel Plan voor de Belgische visserijsector 2014 - 2020](#) (zie KB van 18 mei 2008) op te stellen. Voor de Belgische visserijsector werd een SWOT-analyse en een beschrijving van de strategie opgemaakt met betrekking tot vijf van de zes prioritaire zwaartepunten van het EFMZV:

- Unieprioriteit 1 – De bevordering van ecologisch duurzame, hulpbronefficiënte, innovatieve, concurrerende en op kennis gebaseerde visserij;
- Unieprioriteit 2 – De bevordering van ecologisch duurzame, hulpbronefficiënte, innovatieve, concurrerende en op kennis gebaseerde aquacultuur;
- Unieprioriteit 3 – Bevordering van de tenuitvoerlegging van het GVB;
- Unieprioriteit 5 – Bevordering van de afzet en verwerking;
- Unieprioriteit 6 – Bevordering van de uitvoering van het geïntegreerd maritiem beleid.

Unieprioriteit 4 (Territoriale cohesie) wordt door België niet toegepast daar België geen visserijgemeenschappen of afgelegen visserijgebieden heeft.

In 2012 stelde de Vlaamse regering reeds een [Actieplan selectief vissen \(2012\)](#) op als pro-actieve reactie op een aantal zaken in het hervormde GVB dat in 2014 in voege is gekomen. In dit actieplan worden 10 speerpunten voorgesteld die tot een verduurzaming in de visserij moeten leiden. Eén van de acties duidt op het belang van het [maatschappelijk convenant ter bevordering van een duurzame Vlaamse visserijsector \(2011\)](#) dat door de visserijsector zelf werd uitgewerkt. Dit convenant resulteerde in het rapport 'Vistraject' ([De Snijder et al. 2015](#)), dat zeven hoofddoelstellingen identificeert met betrekking tot het transitieproces van de sector richting een duurzame Vlaamse visserij. Hierbij wordt uitgegaan van drie pijlers: rentabiliteit, zorg voor het milieu en het sociale aspect van de visserij. In juni 2015 werd het maatschappelijk convenant in uitvoering van de doelstellingen van het project 'Vistraject' ondertekend. De organisatie van het convenant bestaat uit een Task Force, een klankbordgroep en vier werkgroepen (WG), i.e. WG Visserij, WG Beleid, WG Vernieuwing en WG Kust.

Binnen ILVO wordt onderzoek gevoerd naar meer duurzame visserijtechnieken. Zo wordt het ontwerp van de boomkor aangepast teneinde de selectiviteit te verhogen en de bodemberoering, de sleepweerstand en zo ook het brandstofverbruik te reduceren ([Depestele et al. 2007](#), [Stouten et al. 2007](#)). Er worden tevens experimentele aanpassingen aan het vistuig getest om de teruggooi van ondermaatse vis en niet-commerciële organismen tegen te gaan. Er wordt verwacht dat onderzoek naar een verbeterde soort- en lengteselectiviteit in de toekomst noodzakelijk zal blijven door het teruggooiverbod (bv. [Depestele et al. 2011](#)). Daarnaast wordt eveneens onderzoek verricht naar alternatieve visserijtechnieken zoals onder meer handlijnvisserij, staandwantvisserij, de zogenaamde flyshoot-visserij

en de garnalenpulskor (*Hovercran*) (o.a. [Van Craeynest 2009](#), [Polet en Van Peteghem 2010](#), [Verhaeghe et al. 2011](#), [Verschuere et al. 2012](#), [Depestele et al. 2012](#) (WAKO-II-project BELSPO), [Depestele et al. 2014](#) (WAKO-II-project BELSPO), [Soetaert et al. 2015](#)).

Tal van onderzoeksprojecten beogen een verduurzaming van de visserij. Eén van de meest in het oog springende projecten met praktisch toepasbare resultaten betreft het [VALDUVIS](#)-project. De [VALDUVIS](#)-methode bepaalt aan de hand van indicatoren onder de drie pijlers van duurzaamheid de duurzaamheidscore op het niveau van elke individueel aangelande viskist. Het [MaViTrans](#)-project betreft een eerste toepassing van de VALDUVIS-tool op de markt. Het project beoogt een verduurzaming van de Belgische visserijvloot door een markterkenning te koppelen aan vaartuigen die zich formeel engageren om hun duurzaamheidscore te verbeteren binnen een termijn van drie jaar (gestart op 11 juni 2018). Het [Combituig](#)-project tracht de vangst van knelpuntsoorten en andere bijvangst in de boomkorvisserij te reduceren en hun overleving te verbeteren aan de hand van innovatieve technische ontwikkelingen aan de netten. Het [VALOREVIS-project](#) (2014-2015) op zijn beurt beoogde enerzijds het in kaart brengen van de reststromen in de visserijsector die het meest interessant zijn om te valoriseren en anderzijds het faciliteren en creëren van nieuwe industriële activiteiten en samenwerking in Vlaanderen op basis van valorisatie. Het [SPEKVIS-project](#) (2013-2014) had als doel alternatieve materialen voor het uit polyethyleen vervaardigde spekking (losse touwwerk dat het sleepnet beschermt tegen slijtage) te identificeren en op deze wijze de brug te slaan met de textielsector. Het in zee terechtkomen van plastics en hun fragmentatie tot zogenaamde microplastics kunnen leiden tot opname van deze partikels door mariene organismen en vormt bijgevolg een belangrijke onderzoekspiste met het oog op de kwaliteit van visproducten ([De Witte et al. 2014](#), [Van Cauwenberghe en Janssen 2014](#), [Devriese et al. 2015](#), [Vandermeersch et al. 2015](#), [Devriese et al. 2017](#), [Devriese en Janssen 2017](#)). Hierbij aansluitend werd in het najaar van 2018 door FOD Leefmilieu en VLIZ een testproject opgestart rond het gebruik van loodvrije werpgewichten in samenwerking met de recreatieve zeevisserijsector.

Het project [Geovis](#) brengt de beschikbare informatie (zowel wetenschappelijk als van de visser zelf) betreffende de Belgische visgronden samen in een online platform, toegankelijk voor de sector en het beleid. Doel is dat op deze manier zowel de sector als het beleid, op een flexibele manier en met degelijke achtergrondinformatie de nodige beslissingen nemen voor het uitvoeren van hun activiteiten.

Het wetgevend kader en de duurzaamheidsgrenzen (economisch, sociaal en ecologisch) waarbinnen de toekomst van de Belgische visserij zich zal moeten ontwikkelen worden bepaald door het GVB, en daarnaast tal van andere richtlijnen zoals de Habitatrichtlijn, de KRMS, de Europese Kaderrichtlijn voor Maritieme Ruimtelijke Planning, etc. Binnen deze kaders zullen de actoren binnen de visserijsector bepalend zijn voor de toekomst van de sector in Vlaanderen. Een toekomstverkenning werd reeds uitgevoerd door de [SALV \(2017\)](#).

Referentielijst wetgeving

Overzicht van de relevante wetgeving op internationaal, Europees, federaal en Vlaams niveau. Voor de geconsolideerde Europese regelgeving wordt doorverwezen naar [Eurlex](#), de nationale regelgeving kan geraadpleegd worden via het [Belgisch Staatsblad](#) en de [Justel-databanken](#).

Europese wetgeving		
Titel	Jaar	Nummer
Besluit van de Commissie van 25 februari 2016 tot oprichting van een Wetenschappelijk, Technisch en Economisch Comité voor de visserij (2016/C 74/05).	2016	74/05
COM: Mededeling van de commissie: Duurzame ontwikkeling in Europa voor een betere wereld: Een strategie van de Europese Unie voor duurzame ontwikkeling	2001	264
COM: Groenboek: Hervorming van het gemeenschappelijk visserijbeleid	2009	163
COM: Mededeling van de commissie: Hervorming van het gemeenschappelijk visserijbeleid	2011	417
Richtlijn inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (Habitatrichtlijn)	1992	43
Richtlijn tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het beleid ten aanzien van het mariene milieu (Kaderrichtlijn Mariene Strategie)	2008	56
Richtlijn betreffende de instelling van een Uniekader voor de verzameling, het beheer en het gebruik van gegevens in de visserijsector en voor de ondersteuning van wetenschappelijk advies over het gemeenschappelijk visserijbeleid en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 199/2008 van de Raad	2017	1004
Verordening tot instelling van een tijdelijke specifieke actie ter bevordering van de herstructurering van de door de economische crisis getroffen vissersvloeden van de Europese Gemeenschap	2008	744
Verordening houdende de totstandbrenging van een communautair systeem om illegale, ongemelde en ongeregelde visserij te voorkomen, tegen te gaan en te beëindigen, tot wijziging van Verordeningen (EEG) nr. 2847/93, (EG) nr. 1936/2001 en (EG) nr. 601/2004 en tot intrekking van Verordeningen (EG) nr. 1093/94 en (EG) nr. 1447/1999 (IOO-Verordening)	2008	1005
Verordening tot vaststelling van een communautaire controleverordening die de naleving van de regels van het gemeenschappelijk visserijbeleid moet garanderen, tot wijziging van Verordeningen (EG) nr. 847/96, (EG) nr. 2371/2002, (EG) nr. 811/2004, (EG) nr. 768/2005, (EG) nr. 2115/2005, (EG) nr. 2166/2005, (EG) nr. 388/2006, (EG) nr. 509/2007, (EG) nr. 676/2007, (EG) nr. 1098/2007, (EG) nr. 1300/2008, (EG) nr. 1342/2008 en tot intrekking van Verordeningen (EEG) nr. 2847/93, (EG) nr. 1627/94 en (EG) nr. 1966/2006 (Controleverordening)	2009	1224
Verordening inzake het gemeenschappelijk visserijbeleid, tot wijziging van Verordeningen (EG) nr. 1954/2003 en (EG) nr. 1224/2009 van de Raad en tot intrekking van Verordeningen (EG) nr. 2371/2002 en (EG) nr. 639/2004 van de Raad en Besluit 2004/585/EG van de Raad (Gemeenschappelijk Visserijbeleid)	2013	1380
Verordening inzake het Europees Fonds voor maritieme zaken en visserij en tot intrekking van de Verordeningen (EG) nr. 2328/2003, (EG) nr. 861/2006, (EG) nr. 1198/2006 en (EG) nr. 791/2007 van de Raad en Verordening (EU) nr. 1255/2011 van het Europees Parlement en de Raad	2014	508
Uitvoeringsbesluit tot vaststelling van een meerjarenprogramma van de Unie voor de verzameling, het beheer en het gebruik van gegevens in de visserij- en aquacultuursector voor de periode 2017-2019.	2016	1251

Belgische en Vlaamse wetgeving		
Afkorting	Titel	Dossiernummer
Besluit van de Vlaamse regering van 16 december 2005	Besluit van de Vlaamse regering tot de instelling van een visvergunning en houdende tijdelijke maatregelen voor de uitvoering van de communautaire regeling inzake de instandhouding en de duurzame exploitatie van de visbestanden	2005-12-16/48
Besluit van de Vlaamse regering van 13 maart 2015	Besluit van de Vlaamse regering houdende een verbod op het gebruik van warrelnetten en kieuwnetten in de Vlaamse strandzone ter bescherming van zeezoogdieren	2015-03-13/02
Besluit van de Vlaamse regering van 5 februari 2016	Besluit van de Vlaamse regering houdende vaststelling van de werking en het beheer van het Financieringsinstrument voor de Vlaamse visserij- en aquacultuursector (FIVA) en de verrichtingen die voor steun in aanmerking komen	2016-02-05/24
Besluit van de Vlaamse regering van 9 september 2016	Besluit van de Vlaamse regering tot vaststelling van aanvullende nationale maatregelen voor de instandhouding en het beheer van de visbestanden en voor controle op de visserijactiviteiten	2016-09-09/03

Besluit van de Vlaamse regering van 15 december 2017	Besluit van de Vlaamse regering houdende de vaststelling van de verplichte bijdrage van de reders van Belgische vissersvaartuigen voor het jaar 2018 aan het Fonds voor Scheepsjongeren	2017-12-15/28
Decreet van 13 mei 1997	Decreet houdende oprichting van een Financieringsinstrument voor de Vlaamse visserij- en aquacultuursector	1997-05-13/31
Decreet van 28 juni 2013	Decreet betreffende het landbouw- en visserijbeleid	2013-06-28/15
KB van 21 december 2001	Koninklijk besluit betreffende de soortenbescherming in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België	2001-12-21/72
KB van 18 mei 2008	Koninklijk besluit tot vaststelling van het feit dat een beoordeling van de gevolgen op het milieu vereist is voor het nationaal operationeel programma voor de visserijsector en dat een beoordeling van de gevolgen op het milieu niet vereist is voor het nationaal strategisch plan voor de visserijsector	2008-05-18/32
KB van 23 juni 2010	Koninklijk besluit betreffende de mariene strategie voor de Belgische zeegebieden	2010-06-23/05
KB van 20 maart 2014	Koninklijk besluit tot vaststelling van het marien ruimtelijk plan	2014-03-20/03
MB van 2 juni 2009	Ministerieel besluit tot toekenning van een beëindigingspremie voor de definitieve onttrekking van vissersvaartuigen aan de zeevisserijactiviteit in het kader van een vlootaanpassingsregeling	2009-06-02/01
MB van 16 maart 2012	Ministerieel besluit tot uitvoering van het besluit van de Vlaamse regering van 16 december 2005 tot de instelling van een visvergunning en houdende tijdelijke maatregelen voor de uitvoering van de communautaire regeling inzake de instandhouding en de duurzame exploitatie van de visbestanden, wat betreft het kustvissersegment en de opdeling van bestaande visvergunningen	2012-03-16/10
MB van 19 mei 2016	Ministerieel besluit tot uitvoering van het besluit van de Vlaamse regering van 5 februari 2016 houdende vaststelling van de werking en het beheer van het FIVA en de verrichtingen die voor steun in aanmerking komen	2016-05-19/06
MB van 4 oktober 2016	Ministerieel besluit betreffende individuele maatregelen ter bescherming van het cultureel erfgoed onder water	2016-10-04/03
MB van 14 december 2017	Ministerieel besluit houdende tijdelijke aanvullende maatregelen voor het jaar 2018 tot het behoud van de visbestanden in zee	2017-12-14/04
Wet van 19 augustus 1891	Wet betreffende de zeevisserij in de territoriale zee	1891-08-19/30
Wet van 10 oktober 1978	Wet houdende vaststelling van een Belgische visserijzone	1978-10-10/30
Wet van 22 april 1999	Wet betreffende de exclusieve zone van België in de Noordzee.	1999-04-22/47